

UIT DE SCHRIFT

De Lofzang gezongen.

„En als zij den Lofzang gezongen hadden,
gingen zij uit naar den Olijfberg“.
Matth. 26:30.

Nu is de kring gebroken.

Eén is niet meer „met Hem“; hij is heengegaan om niet weer tot den Heere terug te keeren als discipel, maar als leider van een hende, die Christus zal gevangen nemen.

Maar de anderen zijn gebleven.

En het Paascheest en de viering van het Heilige Avondmaal wordt zonder Judas voortgezet. De feestvreugde wordt door den afval van één uit hen niet gestoord.

Die gaat door!

Ook in het zingen van den „Lofzang“.

Het is bekend, wat daarmee is bedoeld.

Men had tot gewoonte aangenomen bij de viering van het Pascha ook een aantal Psalmen te zingen. Het waren uit onzen Oud-testamentischen Psalmbundel achtereenvolgens de Psalmen, die beginnen met den honderddertigsten, en met den honderdachttigsten afsluiten. Dus zes in getal.

Gewoonlijk werden die dan nog gezongen in twee gedeelten.

Midden onder het Feest de Psalmen 113 en 114, en aan het einde, bij den afloop, de volgende.

Die laatste zijn hier dus met name bedoeld, hoewel we de eerste twee niet behoeven uit te sluiten: die waren er al aan voorafgegaan.

We weten niet precies, hoe men zoo tot die gewoonte was gekomen. Dat is niet meer na te gaan.

Maar het is toch wel opmerkelijk zoo geleid in de geschiedenis van het volk des Heeren, dat juist in dezen tijd, nu Christus als het Paaschlam is gekomen en dan voor Hij wordt geofferd ook dat Paascheest mee viert, die lofzang deel uitmaakte van de officiële viering van Pascha.

Daar zien we iets in van het voorzienig bestel Gods, onder welks leiding dat tot stand is gekomen, zonder dat men onder Israël aan zoo iets heeft kunnen denken, of het van te voren zien.

Misschien is men er voor een deel wel toe gekomen om juist deze Psalmen daarvoor te nemen, wijl in één er van sprake is van de verlossing uit de macht van Aegypte.

Maar in elk geval is het een feit, dat de inhoud van dit „Hallel“ zich nauw aansluit bij het werk des Heeren.

Heel Zijn werk wordt er in vermeld; de verlossing uit het diensthuis der zonde wordt genoemd; het lijden des Heeren wordt profetisch bezongen, en de toekomst der heidenen (die kleine, kortste der Psalmen kreeg hier de goede plaats!); en het gaat er in over den Steen, dien de bouwlieden hebben verworpen en die tot een Hoofd des hoeks werd.

Daarbij is er in dien Lofzang één telkens wederkerende grondtoon, die uitloopt op het schoone slotaccord, waarin heel de betekenis van Christus' werk wordt samengevat: „Loof den HEERE, want Hij is goed; want Zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid!“

Daarvan zingt Christus met de Apostelen, met Zijn gezuiverde Kerk nu.

Judas is niet meer in den kring.

Mogelijk heeft hij het eerste deel van den Lofzang nog mee aangeheven, maar het laatste en voornaamste in elk geval niet meer.

Hij hield zich onledig met andere dingen, dan Psalmen te zingen van Christus' lijden en de vrucht daarvan: Judas was bezig met datgene, waarmee hij geld kon verdienen. Dat was nog wat anders, dan zingen van Christus' werk!

Dat mogen de anderen doen; en dat mag Jezus Zelf doen!

Jezus Zelf ook.

Dat is van betekenis!

Overal heden, in elk Joodsch gezin, werd de Lofzang gezongen.

Maar toch niet als hier in de opperzaal.

Want als de Joden hun Lofzang hebben uitgezongen, dan is het ook uit. Dan kan men misschien nog wat nakeuvelen met elkaar, of wat nadenken over het gevierde Feest, maar daarmee is dan het PASCHA toch feitelijk afgelopen.

Maar voor den Heere begint dat nu juist.

Dezen keer is voor Hem de Lofzang de directe inleiding op Zijn lijden.

In dat raam wordt hier dat zingen van den Lofzang uitdrukkelijk gezet. Want de Schrift verbindt aan de vermelding van het zingen van den Lofzang onmiddellijk het uitgaan naar den Olijfberg. En op dien Olijfberg zou het lijden voor den Heere beginnen.

Zoo heeft Christus door dien Lofzang mee aan te heffen, dus Zijn eigen werk bezongen. En Hij heeft dat niet gedaan, zooals het bij ons wel eens gaat: in sleur; neen, Hij deed het in volle bewustheid van den inhoud der woorden, en van ganscher harte, en stemt ook in met den grond-

toon en het slotaccord: Loof den HEERE, want Hij is goed; want Zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid!

Hij zingt met het betreden van den lijdensweg. Hij looft Jahweh, en gaat zoo op tot Gods altaren om geofferd te worden.

Hij zingt van Zijn lijden:

Ik lag gekneeld in banden van den dood,
Daar d'angst der hel mij allen troost deed missen;
Ik was benauwd, omringd door droefenis...

Maar Hij zingt ook van de vrucht van dat lijden:

Ik zal met vreugd in 't Huis des HEEREN gaan,
Om daar met lof Uw grooten Naam te danken;
Jeruzalem, gij hoort die blijde klanken!
Elk heff' met Mij den lof des HEEREN aan!

Hij zingt, hoewel Hij de bitterheid van den lijdensweg aanvankelijk toch reeds heeft leeren kennen; Hij zingt, hoewel Hij weet, dat Hij zoo meteen den droesem van den beker van Gods toorn „uitzuigende drinken“ moet, zooals der goddeloozen deel zal zijn.

Dát moet Hij, en weet dat, en toch zingt Hij: Hallelujah!

Looft den HEER want Hij is goed!

Looft Hem met een blij gemoed!

Want Zijn gunst, alom verspreid,

Zal bestaan in eeuwigheid!

Laten we daarbij echter de verhoudingen niet scheef trekken! Laat ons nu niet zeggen: Zie toch eens aan, wat een schoon voorbeeld hebben we daar in Jezus, om na te volgen! Hij gaat zingend het lijden in, Zijn lijden!, terwijl wij bij donkere vooruitzichten zuchten en klagen.

Maar we hebben hier niet het zingende voorbeeld, doch het is de zingende Zaligmaker, dien we hier zien moeten door het geloof; Die nu Zijn eigen Psalmen zingt, en ze zoo meteen zal waarmaken¹⁾, en door Wiens werk de Apostelen met Hem dien Lofzang zingen konden, en heel de Kerk kan roemen:

„Looft den HEERE, want Hij is goed! Want Zijne goedertierenheid is in der eeuwigheid!“
Zoo gaan ze naar den Olijfberg.

Er zijn ook anderen op weg daarheen: Judas met de afgezonden van het Sanhedrin.

Het was op het Feest.

HET Feest, dat bij uitnemendheid getuigt van de goedertierenheid Gods van eeuwigheid tot eeuwigheid!

Wij steken 't hoofd omhoog, en zullen d'eerkroon dragen,

Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen!

VAN RAALTE.

1) Cf. Prof. Dr K. Schilder: Christus in Zijn Lijden, dl 1, blz. 267 vv.

KERKELIJK LEVEN

Prof. Hepp over de ziel. (VII.)

Inzake het Schriftbewijs lieten we Prof. Noordt zij spreken. Thans willen we een en ander opmerken met betrekking tot het Nieuwe Testament.

Gelijk het in de bespreking van het Oude Testament liep over de betekenis van het begrip „levende ziel“, zoo wordt in de behandeling van het Nieuwe Testament de term „inwendige mensch“ betekenisvol.

Betekenisvol, vooral nu Prof. Hepp nog al verzekerd durft spreken. Een verzekerdheid, die hem wel vaker parten speelt, en die bepaald fataal wordt, als hij een offensief opent.

Laat ons nagaan.

Prof. Hepp heeft gelezen — blijkbaar ditmaal bij den Heer Janse — dat de „inwendige mensch“ er ook is in de pijn (na de wegneming uit dit leven).

En nu komt Prof. Hepp verontwaardigd tegen den Heer Janse op (bl. 66, vgl. 67).

Of de Heer Janse wel de plaatsen der Schrift heeft geëxegeseerd, de plaatsen, waarin de term „inwendige mensch“ voorkomt?

Prof. Hepp weet het zóómaar; in het geheel niet!

En hij weet nog iets anders heel secuur.

Hij weet ook dit zonder eenigen twijfel: „Nooit kan men met deugdelijke exegetische argumenten de stelling gronden, dat volgens onze Bijbel alle menschen een inwendigen mensch hebben“. „Wat alle menschen... volgens de Schrift gemeen hebben, is een lichaam en een ziel of geest, maar NIET een inwendigen en uitwendigen mensch.“

Nu is het op zichzelf denkbaar, dat Prof. Hepp nog beter exegeet is dan Prof. Greijdanus.

Maar voorloopig neem ik dat niet aan.

En in elk geval is het voor degenen, die geneigd zouden zijn Prof. Hepps verzekerde uitspraken het eind

van alle tegenspraak te noemen, toch wel wat ontdekkend, dat Prof. Dr S. Greijdanus een streep zou halen door Prof. Hepps vrijmoedige verzekeringen. En dat niet eens in een geleerde kommentaar, maar in een volksuitgave als de „Korte Verklaring“ (uitgave Firma Kok te Kampen).

Men sla maar eens op bl. 75 van Prof. Greijdanus' populaire Verklaring op den brief aan de Ephesiërs (1925). Het gaat daar over Ef. 3:16: „Opdat Hij u geve naar den rijkdom Zijner heerlijkheid met sterke bekrachtigd te worden door Zijn Geest in den inwendigen mensch“.

Deze woorden verklarende schrijft Prof. Greijdanus:

„In den inwendigen mensch, d.w.z. dat deze versterking zoover moet doordringen, dat zij het innerlijkste wezen van den mensch raakt en dat met kracht aangordt. Het gaat hier dus niet om lichamelijke kracht, maar om geestelijk vermogen. Inwendige mensch is niet hetzelfde als nieuwe mensch, vgl. 4:24. Nieuwe mensch is de wedergeborene mensch. Inwendige mensch is het innerlijke wezen des menschen, zijn hart, zijn ziel, zijn geest. Die staat tegenover uitwendigen mensch, d.w.z. het lichamelijke, zinnelijke, zichtbare; vgl. 2 Cor. 4:16; Rom. 7:22, 23. Ook de onwedergeborene heeft eenen inwendigen mensch. Maar bij de geloovigen, zooals de gedraaide, is ook de inwendige mensch wedergeboren. Doch die inwendige mensch moet met kracht voorzien worden, zoodat alle geestelijke zwakte verdwijnt, de strijd des geloofs kloek en zageverend gestreden worde tegen zonde, duivel en wereld.“

Prof. Hepp heeft ter synode (publieke zitting) getracht, op Prof. Greijdanus zich te beroepen.

Maar had hij het ook maar gedaan, eer hij den Heer Janse dorst vragen, of hij wel de Schriftplaatsen in kwestie had bestudeerd. De Heer Janse kan het nu aan Prof. Hepp vragen: heeft U het wel gedaan?

We zullen maar afzien van het zoeken naar andere exegeten. Men kan anders zonder eenige moeite ook uit andere betrouwbare en in elk geval serieuze uitleggers de stelling, die Prof. Hepp zoo heel en al ondeugdelijk noemt, doch door Prof. Greijdanus niettemin geponeerd wordt, terugvinden. Bijvoorbeeld bij Paul Ewald (kommentaar van Zahn), 2e druk, bl. 168/9. De „inwendige mensch“ is bij hem de mensch, in zoverre zijn wezen op het innerlijke, onzichtbare en onvergankelijke gericht is. Maar we laten die exegeten verder loopen, want aan Prof. Greijdanus hebben we genoeg voor dit onderdeel van Prof. Hepps hautainen aanval op een „dilettant“. Willen we nog eens het allerjongste woordenboek op het Grieksche Nieuwe Testament opslaan? Met genoegen: 't is de laatste, anders volstrekt onwillekeurig gekozen autoriteit: Kittel, Theologisch-Wörterbuch zum Neuen Testament. Daar lezen we (I, 386): de „uitwendige mensch“ is de mensch naar zijn physische, vergankelijke zijde; de „inwendige mensch“ is de mensch naar zijn tot God gekeerde, onvergankelijke zijde. En dan teekent de schrijver (Joach Jeremias) bij dit laatste uitdrukkelijk aan: de mensch, en dan wel de niet-christen (Rom. 7:22) evenzeer als de christen (2 Cor. 4:16, Ef. 3:16, vgl. 1 Petr. 3:4).

Kittel verwijst hier naar 1 Petr. 3:4. Daar komt de uitdrukking „de verborgen mensch des harten“ voor. Prof. Greijdanus (komm. Bottenburg, 125) zegt: „de verborgen mensch, n.m.l. het hart. Het hart is het middelpunt van 's menschen wezen en leven, en de bron, waaruit zijn gansche denken, begeeren, en doen voortvloeit“.

Kittel verwijst voorts óók nog naar Rom. 7:22. „Want ik heb“, zoo zegt Paulus daar, „een vernak in de wet Gods, naar den inwendigen mensch.“ Prof. Greijdanus (komm. Bottenburg, 348) zegt in zijn verklaring van dat vers: „De inwendige mensch“, „is op zichzelf en zonder meer NIET de wedergeborene mensch. Ook de onwedergeborene heeft eenen inwendigen mensch.“

Als dus Prof. Hepp constateert, dat het „beslist onscriptuurlijk“ is (bl. 67) „ziel“ of „geest“ door „inwendigen mensch“ te vervangen, dan willen we deze anthropologische wijsheid kalmweg in het aanzicht weerspreken. We vinden het niet prettig, maar dezen keer wel noodzakelijk, op te merken (nu twee hoogleeraren zúlke S.O.S.-seinen geven), dat de Heer Janse, al wordt hij dan ook onder de dilettanten gerekend in de zoo „broederlijke“ Deformatie-brochures, op dit punt bezonken oordeel heeft dan Prof. Hepp. En als we door laatstgenoemde een opvatting als „beslist onscriptuurlijk“ hooren afwijzen, die ook bij Prof. Greijdanus, en ook bij Calvijn voorkomt, dan vragen we ons af: in wat voor sfeer komen we toch tegenwoordig terecht, onder de leiding der Professoren Kuyper en Hepp? Erger dan vóór Assen? Ja zeker, maar dan vooral in de bezonkenheid van oordeel.

We hebben nog meer. Daarover later.

K. S.

De „enkele meters afstand van den afgrond“.

Op bl. 13 van zijn brochure III (over de vereeniging der twee naturen van Christus) laat Prof. Hepp met cursieve letter drukken de volgende woorden: „wie deze voorstelling (het gaat over het bezwaar tegen den term „onpersoonlijke menselijke natuur van Christus“, K. S.) propageert, voert u tot op enkele meters afstand van den Nestoriaanschen afgrond“.

Ik heb tegen deze woorden maar één bezwaar: dat ze n.l. slechts van één man constateeren, dat hij op enkele meters afstand van een afgrond staat te spreken.

Mijns inziens doet ieder dat, die over Christus, Zijn persoon, Zijn naturen spreekt. Elk woord hier

is van de m...
zeggen, noc...
meters van...
ste wijzigin...
bruikte term...
mee, die va...
gevaar meel...
„afgrond“. E...
mogelijk op...
afgrond g...
Om die r...
in termen...
heidsleer, en...
op enkele...
ik enkele...
inzake de...
voorgeslag...
woord „p...
door „ik“,...
vorig num...
af van de...
Voorbeeld...
voor ieder...

De Neder...
in één Go...
drie pers...

Prof. Hepp...
is „hoogst...
nummer).
De belijde...
een in eigen...

Prof. Hepp...
deugt niet...
onderscheid...
aanneemt...

tweede „P...
tweede „Ik“...
(te ondersc...
het „ik“. B...
ligt de spit...
oudere gerv...
catechisatie...
scheidings...
verhouding...
de wijze, w...
bestaande t...

Welnu, el...
anderen, o...
een gevaar...
aan dit ge...
van de vra...

Nu zal he...
zich de vri...
vervangen...
opgeëlscht...
Ook op d...
meden. Als...
over Prof...
voorbeeld...
den term „E...
zijn mag d...
menschelek...
menschelek...

Maar de v...
wijze“ eigen...
verhand...
vertrouwen...
„heeft de CE...
lijke bestaa...
voorkomt, „...
Vollenhove...

Ik ben en...
de besprek...
Toch moe...
kwesties la...
En n.l. is h...
lijken en...
betekenis...
van een al...
feitelijk on...
baar hetzel...
dilemma ac...
de allesbe...
anderen éé...
nauwkeurig...
we aan het...
als in de...
tweede.

Keeren w...
soonlijke“...
Vollenhove...
wil het me...
de eenvoud...
wildes met...
met de hove...
er maar c...
onder „P...
Ik zou h...
lasschen, o...
Maar ik...
makkelijke...
in „Amers...
onder „Per...
te lezen, vo...

De vraag...
onder „pe...
wat dies n...

Klaar voor onderwater!

Heden gaan wij niet rijden, maar varen. Wij willen als onder-zeelieden een tochtje maken met een duikboot.

Precies een sigaar met een licht dekblad! Eerst happen wij een luchtje op het balkon, dat men hier toren noemt, wij zullen ons platje van nu aan ook maar toren heeten!

Daarna nemen wij een kijkje in het binnenhuis. Daar is onze étage-woning nog een paleis van ruimte bij! Ik spreek wel eens van bovenhuis-zenuwen of neurasthenica etagia! Maar ik ril nu bij de gedachte aan duikboot-zenuwen! Toch moet dat erg meevallen! De bemanning van het kleine wereldje is er zich zoo van bewust, dat men ten volle op elkander aangewezen is, dat men de onderlinge harmonie bewaart en bewaakt als de grootste schat! Misschien een tip voor Prof. Dijk om onder de praktische vakken ook duikboot-oefeningen in het IJsselmeer op te nemen? Want, zulke adelborsten kunnen wij goed gebruiken op de binnen- en de buitenvaart!

Weldra klinkt het commando: Klaar maken voor onderwater! Ja, hoe gaat dat? Onze kennis strekt zich niet verder uit dan tot de wetenschap, dat een duikboot een boot is die duiken kan en dat een onderzeeër onder den zeespiegel kan varen. Maar daar komt wat voor kijken! Er moet een reeks van handelingen worden verricht, waar ons hoofd van duizelt! Ik bepaal mij nu maar tot het moeilijkste en allergewichtigste. De boot moet zinken! Daartoe moet haar een zinkgewicht gegeven worden door allerlei tanks met water te vullen. Maar het gaat niet naar den regel: zink maar raak! De boot moet op een bepaalde diepte gebracht worden, laat ons zeggen: dertig meter onder den zeespiegel! Dat is maar niet klaar met, als de diepte-meter min-dertig aanwijst, door de spreekbuis te commanderen: Stop! Niet dieper! Neen, men moet door vernuftige berekeningen het juiste zinkgewicht vaststellen en dan door het vullen van allerlei tanks tot diverse maxima de boot dat afgepaste zinkgewicht geven. Deze moeilijke bezigheid noemt men met een technischen term aftrimmen. Aftrimmen bestaat dus in het berekenen en aanbrengen van het juiste evenwicht tusschen de verschillende tanks.

Zie, nu ben ik waar ik wezen wil. Want evenwicht is ook op de levenszee het allermeest noodig. Wij dobberen allen op de levenszee, of wij schout bij nacht zijn of lichtmatroos. En die zee is grillig, de vaart vol gevaren! Wij ervaren dat in ons persoonlijk leven en in den arbeid voor het koninkrijk Gods. Hoeveel mensen waren niet afgetrimd, toen de crisis kwam, hoeveel zaken zonden als baksteen! Wij hadden een schoonen arbeid in het koninkrijk Gods, gedragen door de liefde van de gemeente. Plotseling, onberekenbaar, verandert alles. De dominee kan geen goed meer doen, de preek, die vroeger gewaardeerd werd, kunnen niemand meer behagen. Kerken loopen leeg en vergaderlokalen veranderen in woestijnen van leegte stoelen! Een tijdelijke siddown-slaking schijnt uitgebroken. Zijn wij daarop afgetrimd en klaar voor onderwater? Of waren wij slechts salondek-mariniërs en gouden bies-officiërs, die bij den eersten tegenwind afmonsteren willen? Toen het torenhuik ons balkon af-sloot, hebben wij toen gemuit en de roode lap geheschen aan onzen periscoop?

Een ander voorbeeld. Er kwam een quaestie, een probleem. Dat moest behandeld worden, natuurlijk. De commandant gaf het gevel: Klaar maken voor onderwater! Maar helaas, de officier, die met het aftrimmen belast werd, bleek niet sterk op dit punt. Hij wilde gróndig zakken en hij deed de boot zinken tientallen meters beneden den bepaalden diepgang. Een gevaarlijk ding! Het zal heel wat navigatie eischen om weer boven te komen. De machines voor de luchtzuivering moesten dan in werking worden gesteld. Slecht afgetrimd, meester! Een volgende maal betere navigatie, alstublieft, wij hebben vrouw en kinderen aan den wal!

O, dat aftrimmen, dat aftrimmen! Het is het fijne puntje van heel de navigatie!

Paulus had dat geleerd. Ik weet vernederd te worden, ik weet overvloed te hebben! Ik weet verzadigd te zijn, ik weet honger te lijden. Wij zouden zeggen: hij was afgetrimd!

Bedrieg ik mij niet zeer, dan zullen wij in de komende dagen in ons kerkelijk leven en in onze calvinistische beweging aan niets zoozeer behoefte hebben als aan evenwicht. Laat ons dat niet zoeken in onze karaktervastheid, niet in onze beproefde levenservaring, maar laat ons dat evenwicht begeren van Hem, Die mildelijk geeft en niet verwijt.

Dan zijn wij: klaar voor onderwater!

N. B.

wel wat ontdek-
a een streep zou
verzekerdheden.
mmentaar, maar
slaring" (uitgave

Prof. Greijdanus
an de Ephesiërs
Opdat Hij u geve
met sterkte be-
st in den in-

Prof. Greijdanus:
sch, d.w.z. dat
ngen, dat zij het
mensch raakt
at hier dus niet
stelijk vermogen
ietzelfde als
euwe mensch is
dige menschen
is menschen,
st. Die staat
nensch, d.w.z.
ure; vgl. 2 Cor.
onvadergeborene
ar bij de geloof-
ok de inwendige
iwendige mensch
zoodat alle gees-
les geloofs kloek
en zonde, duivel

ieke zitting) ge-
roepen.

eer hij den Heer
chriftplaatsen in
ne kan het nu
wel gedaan?
ken naar andere
mige moeite ook
val serieuze uit-
val heel en al on-
idanus niettemin
voorbeeld bij Paul
ruk, bl. 168/9. De
ensch, inzoover
btbare en onver-
e exegeten verder
ebben we genoeg
hautainen aanval
a het allerjongste
ve Testament op-
anders volstrekt
ittel. Theologi-
ment. Daar lezen
"is de mensch-
de „inwendige
od gekeerde, on-
schrijver (Joach-
kelijk aan: de
ten (Rom. 7:22)
16, Ef. 3:16, vgl.

4. Daar komt de
nisch des har-
Bottenburg, 123)
het hart. Het
nchen wezen en
ische denken, be-

Rom. 7:22. „Want
ernaak in de wet
Prof. Greijdanus
verklaring van dat
zichzelf en zonder
Ook de onvader-
nensch.”

il het „beslist
) „ziel” of „geest”
ngen, dan willen
inweg in het aan-
niet prettig, maar
merken (nu twee
en), dat de Heer
de dilettanten ge-
ornatie-brochures
t dan Prof. Hepp
opvatting als „be-
die ook bij Prof.
komt, dan vragen
n we toch tegen-
der Professoren
Assen? Ja zeker,
l van oordeel.
ter.

K. S.

in afgrond”.

ver de vereniging
t Prof. Hepp met
t woorden: „wie
over het bestaan
nenschelijke natuur
t, voert u tot
an den Nesto-

een bezwaar: dat
teeren, dat hij op
d staat te spreken.
lie over Christus.
Elk woord hier

is van de grootste betekenis. Men kan letterlijk niets
zeggen, noch nieuw, noch oud, of men staat op enkele
meters van diepe afgronden, rechts en links. De gering-
ste wijziging in woordgebruik of in opvatting der ge-
bruikte termen brengt dadelijk consequenties met zich
mee, die van de grootste importantie zijn, en die het
gevaar meebrengen van neer te storten in een of anderen
„afgrond”. Het gesprek over deze onderwerpen is slechts
mogelijk op de hoogte van den berg, daar, waar de
afgronden gapen.

Om die reden is ook Prof. Hepps eigen verandering
in termen en woorden in betrekking tot de drieëni-
heidsleer, een spreken, en een niet ongevaarlijk spreken
op enkele meters van den afgrond. Verleden week gaf
ik enkele voorbeelden aan. Hij zelf heeft met name
inzake de begrippen „persoon” of „ik” veranderingen
voorgeslagen, die niet zonder betekenis zijn. Wie het
woord „persoon” in de drie-eenheidsleer vervangt
door „ik”, gelijk we Prof. Hepp hoorden doen (zie ons
vorig nummer), wijkt al dadelijk terminologisch
af van de belijdenis.

Voorbeelden behoeven we niet te geven. Ze liggen
voor ieder zóo maar te grijpen.

De Nederlandsche belijdenis b.v. zegt: „wij gelooven
in één God, die van één essentie is, in dewelke
drie personen zijn”.

Prof. Hepp daarentegen zegt tot zijn studenten: dat
is „hoogst gebrekkig” gezegd (vgl. noot 3 in ons vorig
nummer).

De belijdenis zegt: Vader, Zoon en Geest hebben elk
een in eigenschappen onderscheiden hypostase.

Prof. Hepp leert zijn studenten: die term (hypostase)
deugt niet. Ge moet „persoon” en „persoonlijkheid”
onderscheiden; als de Zoon de menselijke natuur
aanneemt, moet ge eigenlijk niet zeggen, dat de
tweede „Persoon” dat deed, want het was eigenlijk het
tweede „Ik”. En vergeet het niet: „de persoonlijkheid”
(te onderscheiden van „persoon”) is niet identiek met
het „ik”. Bovendien — aldus nog steeds Prof. Hepp —
ligt de spitsvondigheid er soms dik boven op, als de
oudere gereformeerde theologie haar bekende — in
catechisatieboekjes nog steeds inheemsche — onder-
scheidings aangeeft ten aanzien van de onderlinge
verhouding der drie „personen” of „hypostasen”¹⁾. En
de wijze, waarop hij zijn voorstellen tot wijziging van
bestaande termen doet, is m.i. bedenkelijk.

Welnu, elk veranderd woordgebruik beteekent — bij
anderen, o zeker, maar niet minder bij Prof. Hepp zelf —
een gevaar van afglijding naar een afgrond. Of men
aan dit gevaar ontkomen zal, hangt alleen maar af
van de vraag, hoe men zijn woorden opvat.

Nu zal het ieder duidelijk zijn, dat indien Prof. Hepp
zich de vrijheid voorbehoudt, overgeleverde termen te
vervangen door andere, ditzelfde recht ook mag worden
opgeëischt voor en door de door hem bestredenen.

Ook op dit punt worde elke „conscientiedwang” ver-
meden. Als Prof. Hepp zich op Calvijn beroept, tegen-
over Prof. Vollenhoven, dan wordt — om maar een
voorbeeld te noemen — zeer veel gewicht gehecht aan
den term „bestaanswijze”. „Tot Christus’ mensch-
zijn mag de bestaanswijze der menscheit, het
menschelijk persoon-zijn, of wil men: onder meer het
menschelijk persoon-zijn, niet worden gerekend” (bl. 49).
Maar de vraag is al weer: wat wil die term „bestaans-
wijze” eigenlijk zeggen? Prof. Hepp wijst in ander
verband den term zelf af, mogen we de „dictaten”
vertrouwen²⁾. Als nu uit dien hoofde het dilemma:
„heeft de Christus een menselijke, dan wel een godde-
lijke bestaanswijze” terminologisch Prof. Hepp onjuist
voorkomt, dan laat het zich denken, dat zijn collega
Vollenhoven dit eveneens doet.

Ik ben er zeker van, dat voor vele van onze lezers
de bespreking wel wat moeilijk wordt.

Toch moeten ze niet in arren moede nu maar de
kwesties laten lopen. Want ze zijn er in betrokken.
En m.i. is het voor het taxeren van den wetenschappe-
lijken en zedelijke ernst van Prof. Hepps aanval van
beteekenis, dat we nu reeds een tweede geval hebben
van een alternatief, een dilemma, dat Prof. Hepp zelf
feitelijk onjuist acht, terwijl hij toch anderen, die blijk-
baar hetzelfde doen, met één der termen uit zulk een
dilemma achtervolgt, zonder daarbij voorop te stellen
de allesbeheerschende vraag: waarom verwerpen die
anderen één der termen uit een ook door mijzelf on-
nauwkeurig genoemd alternatief? Verleden week gaven
we aan het slot van ons artikel (zooewel in den tekst
als in de noten) het eerste voorbeeld, hierboven het
tweede.

Keeren we dan nu terug tot de kwestie der „onper-
soonlijke” menselijke natuur van Christus (Prof.
Vollenhoven heeft bezwaar tegen dit woord, Prof. Hepp
wil het met kracht gehandhaafd zien), dan voelt ook
de eenvoudigste lezer nu wel, welken kant we uit
wildten met onze opmerkingen van verleden week en
met de bovenstaande. We wilden doen zien: het gaat
er maarom, wat men overen weerverstaat onder „persoon”.

Ik zou hier dan ook feitelijk een betoog moeten in-
lassen, om daarop wat nader in te gaan.

Maar ik behoeft het niet te doen, omdat ik veel ge-
makkelijker kan verwijzen naar wat Ds Popma schreef
in „Amersfoortsche Kerkbode”. De lezers vinden dat
onder „Perschouw”; ik zou hun raden, eerst dat stuk
te lezen, voordat ze met mijn eigen artikel verder gaan.

De vraag is maar, wat over en weer verstaan wordt
onder „persoon”, „ik”, „bestaanswijze”, „natuur”, en
wat dies meer zij. Wie een ander persoonsbegrip hul-

digt dan Prof. Hepp doet — en er zijn er verscheidene,
ook aan de V.U., en ettelijke daarbuiten — die moet
dus den term „onpersoonlijk” anders waardeeren dan
de dogmaticus der V.U.

We nemen dus een voorbeeld uit de geschriften van
iemand, die met heel dit debat nog niets te
maken heeft gehad, Dr J. H. Bavinck, uit
Dijkja. Wat verstaat deze onder „persoon”? We lezen:
„de ziel als georganiseerd geheel noemen
wij persoonlijkheid”. Of ook: „elke ziel is vanzelf
persoonlijkheid, moethet zijn, wil zij niet
ophouden te bestaan”. En wederom: „een ziel
kan in zooverre persoonlijkheid geheeten worden,
als de krachten in haar tot elkander in
verbinding getreden zijn, elkander door-
trokken hebben”³⁾.

Zou nu Prof. Hepp dit persoonsbegrip bestrijden?
Vermoedelijk wel. Maar dit behoort ons hier niet op
te houden, omdat Prof. Hepp over deze wetenschappe-
lijke kwestie (al had ze voorop gesteld moeten zijn),
vluchtig heenloopt, zeggende: „de kwestie, hoe de per-
soon dan wel is op te vatten, moet hier buiten be-
schouwing blijven”.

Maar één ding is toch wel duidelijk: Dr J. H. Bavinck
zou in de lijn van zijn eigen redeneeringen moeten
zeggen:

- Christus heeft een menselijke ziel;
- deze is „georganiseerd”;
- zij is dus vanzelf persoonlijkheid;
- zij is dus niet onpersoonlijk; dat woord past hier
niet.

Evenwel zou Dr J. H. Bavinck niets hebben tegen
de belijdenis, als zij zegt, dat de Persoon of Hypostase
van den Zoon Gods de menselijke natuur, den mensch,
heeft aangenomen. Hij zou, als ik hem goed begrijp,
de dingen zóo construeeren: dat Christus’ menselijke
ziel georganiseerd was tot persoonlijkheid, kwam DOOR
den Persoon van den Zoon Gods. En zoo zou in zijn
mond de bewering, dat de menselijke natuur van
den Heiland niet „onpersoonlijk” is, niets te kort willen
doen aan de belijdenis, doch alleen maar een ander
persoonsbegrip huldigen, dan de „scholastieke gere-
formeerden” (ook Prof. Hepp spreekt daarvan) hebben
aanvaard. En zulk een ander persoonsbegrip heeft
ongetwijfeld ook Prof. Hepp; met uitvoerige citaten
toonden wij het aan.

We zullen derhalve hebben te vragen: wat beteekent
de term „onpersoonlijk” bij hen, die door Prof. Hepp
bestreden worden? Zonder een onderzoek daarnaar kan
Prof. Hepp ons niet eens overtuigen van zijn recht-toe-
klacht. Temeer niet, waar hij zelf van elke termino-
logie de waardij zeer betrekkelijk noemt, en zich —
indien de dictaten betrouwbaar zijn — daarbij laat
leiden tot uitspraken, die ik persoonlijk (ik heb dat
reeds mondeling gezegd), zeer bedenkelijk acht⁴⁾.

Eerst als die laatste vraag behandeld is, kan worden
uitgemaakt, of, waar zoowel Prof. Hepp als ook Prof.
Vollenhoven en alle filosofen en theologen staan te
spreken op enkele meters afstand van vele afgronden,
de één door den ander beschuldigd behoort te worden
van het opschuiven naar een afgrond toe. We
realiseeren ons, dat Prof. Hepp zelf in terminologisch
opzicht staat te balanceeren op enkele meters afstand
van den afgrond. Dan, — hiermede is een ander niet
verontschuldigd.

De vraag zelf bewaren we derhalve tot den volgen-
den keer.

K. S.

1) We geven nog een citaat uit de „dictaten” van Prof.
Hepp:

„Er is nog een andere eenzijdigheid, n.l. dat wij bij de
triniteit scholastisch worden; dat wij de leer van de ontolo-
gische triniteit wringen in een filosofisch schema; dan
zien wij niet meer den levenden God; dan hebben wij wel
een dood Gods-begrip. Daarom kan het schema van de
scholastiek van de ontologische triniteit ons niet bekoren.
Zij onderscheidt n.l.:

1. *ousia of essentia* (wezen, K. S.);
2. *protheses*: de generatio, de filiatio (spiratio? K. S.)
(d.w.z. het „uitgaan” van den Zoon, en van den Geest, K. S.);
3. *hypostases of personae* (hypostasen of personen, K. S.);
4. *relaties of eigenschappen*, welke verdeeld zijn in twee
klassen: de persoonlijke eigenschappen, de eigenschappen der
personen, waarvan de eerste klas omvat de 3 hypostases, en
de tweede, met insluiting van de eerste, de paternitas, de
filiatio, de spiratio passiva, de spiratio activa;
5. *notiones of kenmerken*: de agnoscibilis, de immensitas,
de generatio activa, de generatio passiva, de spiratio activa,
de spiratio passiva.

De spitsvondigheid ligt hier dik boven op.” (1927—28,
blz. 23).

Tot zoover deze passage.

Ik behoeft niet te herhalen, wat ik reeds verleden week op-
merkte over een al-of-niet recht gebruik van deze dictaten ten
aanziën van de vraag, in hoeverre ze garantie bieden voor het
verstaan van Prof. Hepp’s meening.

2) Nog een citaat:
„De confessionele orthodoxie, ook de Gereformeerde, heb-
ben zich neergelegd bij deze opvatting: de drie ikken zijn
bestaansvormen, of liever nog bestaanswijzen, modi sub-
sistendi, van de één persoonlijkheid Gods.

Terecht heeft men aan bestaansvormen niet de voorkeur
gegeven (hierna volgt een redeneering ten bewijze, dat dat
goed gezien was, K. S.). Want de drie ikken staan niet
tot de persoonlijkheid Gods in verhouding van morphé en
hulé; vorm en stof; en evenmin zijn zij de begrenzing, de
expressies van den éénen God. Dan is modi subsistendi
(d.w.z. bestaanswijzen, zie hierboven, K. S.) relatief nog
beter; maar die relativiteit is zoo ontzaggelijk groot; zóó
groot, dat ik voor mij ook liever dezen term afwijs. Immers,
deze benoeming heeft eigenlijk tot achtergrond, dat de drie
personen de concreta zijn van het ene, groote abstractum.
Men behoeft er de scholastieke Gereformeerde theologie maar
op na te lezen, om telkens weer onder den indruk te komen,
dat dit tóch eigenlijk de grondidee is, en een idee heeft geen
modus subsistendi. Een ding echter wel. Zoo wordt de per-

(Zie vervolg blz. 206.)

aanlijheid Gods door die uitdrukking feitelijk veronper-
zaamlijkt. En de drie ikken worden versakelijkt, 'verding-
licht' (1927-28, blz. 16, 17.)

„De taal” — aldus Prof. Hepp — „laat ons hier in den
steek: woorden zijn hier niet anders dan signa, heenwijzen-
zen, benaderingen.” (1927-28, blz. 27.)

3) Op de plaats, waar ik schrijf, kan ik niet precies de
plaats aangeven waar Dr. Bavinck dit schrijft. Desverlangd kan
ik wel die plaats later aangeven. De aanhaling zelve is
letterlijk.

4) Hoe Prof. Hepp zelf over de waarde der overgeleverde
termen denkt, leert volgend gedeelte uit het „dictaat” 1927-28,
blz. 27-28:

„De taal laat ons hier in den steek, woorden zijn hier
niet anders dan signa, heenwijzen, benaderingen. Beter
nog dan door de taal, waaraan in den laatste tijd een sterk
overdreven betekenis wordt toegekend, zonder welke men
naar men meent, bij een mensch van geen bewustheid kan
spreken, welke men zelfs tot een norm van waarheid promo-
veert, kan men door de intuïtie iets verstaan van de open-
baring der ontologische triniteit. Wanneer de God-lievende,
God-zoekende, God-vreemde over God wil spreken in zijn
triniteit, dan zou hij willen, dat hij zich hier kon uiten in
Lieder olme Worte.

Wij moeten ons echter bewust blijven, dat de dogmatiek
dit nooit kan verhelderen. Dit is wel niet bepaald vleied
voor haar; toch is dit een conditio sine qua non voor alle
beoefenaars van de dogmatiek. Zij heeft inzonderheid bij de
triniteit de aanvulling noodig van de mystiek. Zelf mag zij
die mystiek niet scheppen. Mystiek is nooit vrucht van
wetenschap, maar van de door de majesteit Gods geboiede,
innerlijke persoonlijkheid. Gaat die mystiek woorden ge-
bruiken, dan is het nooit verder dan de dogmatiek te brengen;
dan is er gevaar om de ervaring te prefereeren boven de
openbaring; dan moet zij altijd in zuiverheid voor de dog-
matiek onderdoen. De dogmatiek moet haar grenzen kennen,
doch de mystiek evenzeer. De dogmatiek moet dan ook van
tijd tot tijd, ofschoon niet op elke pagina, naar haar com-
plement, de mystiek heenwijzen. Die beide, dogmatiek en
mystiek in zich vereenigt, die zal, zonder steeds de correcte
termen te vinden achter het gebrekkige vinden de levende
triniteit Gods.”

Tot zoover.

In bovenstaande woorden proeft de deskundige lezer een
aanzienlijk woord aan het adres van Prof. Haitjema. Ik ben
er blij om. Maar tegen deze waardeering van intuïtie en mys-
tiek heb ik zelf eveneens bezwaar. Ik zou dit citaat uit de
(niet letterlijke, en dus niet in finesse voor Prof. Hepp's
verantwoordelijkheid), dictaten niet hebben afgedrukt, indien
niet ook op andere plaatsen Prof. Hepp over intuïtie en mys-
tiek in gelijken zin gesproken had. Prof. Hepp is zelf de
vader van heel wat nieuwe termen, b.v. als de Zoon heet de
zelfobjectivatie en de Geest de zelfsubjectivatie Gods. We
kijken bij zulke „oorspronkelijkheden” maar eens belangstel-
lend toe. Maar we verklaren thans, dat het ons een mysterie
is, hoe dit alles kan worden opgenomen in het één borduur-
werk van een zichzelf getrouw blijvend persoonsbegrip. En
wij zijn al weer verbaasd, dat aan dezelfde universiteit, waar
men reeds jaren lang aan alle domines zulke opvattingen
bijbrengt, Prof. Vollenhoven zóó wordt bemoeilijkt vanwege
„oorspronkelijkheidsziekte” en erger!

K. S.

De C.D.U. volgt N.S.B.-methoden.

Het Tweede Kamerlid voor de C.D.U., de heer H. van
Houten, heeft een nieuwe brochure geschreven, onder
den titel: „Kent gij de C.D.U.?” (Uitgave brochurefonds
C.D.U., 31 pag.) Met deze brochure wordt op het oog-
blik ijerig gecolportageerd op vergaderingen, waar pro-
paganda gemaakt wordt voor de beginselen van deze
organisatie. Het geschrift werd geschreven eenigen tijd,
nadat de devaluatie een feit geworden was (zie pag. 20).
Dus ook nadat de beslissingen van de Generale Synode
der Geref. Kerken bekend waren geworden, en de Bro-
chure: „Geen Duimbreed” van Prof. Dr K. Schilder, ge-
publiceerd was.

Het is duidelijk te merken, dat de nieuwe brochure

van de C.D.U. ernstig rekening houdt met de bezwaren,
die, vooral in laatstgenoemd geschrift, tegen de be-
ginselverklaring werden ontwikkeld.

Op pag. 67 van: „Geen Duimbreed” schrijft Prof.
Schilder bij de bespreking van de beginselverklaring
van de C.D.U.:

„Van de Schrift, als in den tijd hanteerbaren „regel
en richtsnoer” is derhalve geen sprake; al wat de
Geref. belijdenisschriften over de Schrift zeggen, blijft
buiten beschouwing. En dit maakt de opzettelijke aan-
haling van Matt. 22:37-40 — zie de beginselverkla-
ring — minder betekenisvol dan ze schijnt. Christus
zelf toch gaf niet alleen in bedoelde bijbelplaats deze
„hoofdsom” der wet, doch eerde ook als Gods Woord
en als hanteerbaren regel en richtsnoer de bijbel-
boeken, d.w.z. „wet en profeten” zelf.”

Nadat de heer van Houten nu geklaagd heeft in zijn
geschrift over „misverstand omtrent de C.D.U.” over
„verdachtmaking” over de „absoluut verkeerde voorstel-
ling van doel en streven” gaat hij als volgt verder —
pag. 1 —:

„Voor ons C.D.U.-ers staat het onwettelijk vast, dat
de Heilige Schrift „richtsnoer” moet zijn voor onze
politieke actie; dat het Christendom zijn stempel be-
hoort te zetten op de maatschappelijke en staatkun-
dige verhoudingen; dat onze samenleving getoetst
moet worden aan de normen van Gods Woord en Wet.”

Deze woorden zullen, evenals meerdere in dit geschrift,
wel geschreven zijn om de bezwaren van Geref. zijde
ingebracht tegen de C.D.U. weg te nemen. Toch kunnen
wij ons over deze uittaling niet verblijden. Ze is o.i.
geen blijk van „bekeering”. Verderop in deze brochure
wordt op de bekende manier geroepen om een „christe-
lijker samenleving”, „rechtvaardige crisisspolitiek” en
„nationale ontwapening”. En op de laatste pagina — 31 —
wordt de beginselverklaring ongewijzigd afgedrukt!

Als nu de Heilige Schrift inderdaad richtsnoer moet
zijn voor de politieke actie, zou het dan niet goed zijn
als dit in de beginselverklaring werd uitgedrukt? En
— wij vragen slechts — zou het dan niet gewenscht
zijn, dat zoo spoedig mogelijk een algemeene vergade-
ring bijeen geroepen werd om de „slappe” uitdrukkin-
gen van de beginselverklaring te vervangen door meer
positieve?

Thans kunnen wij van principiële koerswijziging
niet spreken. Op pag. 1 is de Heilige Schrift „richtsnoer”
en op pag. 31, in de beginselverklaring, is nog de oude
formule: dat de bijbel de weg wijst... enz.

Is hier de N.S.B. niet gelimiteerd? Toen de klachten
over brochure 3 van de N.S.B. te luid werden, werd ze
eenvoudig ingetrokken en vervangen door een meer
„christelijk” getinte brochure 5.

De C.D.U. gaat denzelfden weg op. De beginsel-
verklaring is niet gewijzigd, maar ze is „gereformeerder”
uitgelegd in een nieuwe brochure!

Wie moet zich hier laten vangen?

H.K.

H. M.

1 April nadert!

Wie zou de meeste abonnees hebben aange-
bracht en dus de veroveraar der 3 deelen
„Christus in Zijn lijden” van Prof. Dr K.
Schilder zijn?

dat niet alle mensen, die zich bij de Joden tot
Messias-koning wilden opwerpen, als staatsgevaar-
lijke lieden waren te beschouwen. Want de ro-
meinsche koloniale politiek maakte scherp onder-
scheid. Alleen staatkundige motieven maken
een mensch tot een tegenspreker van den keizer.
Tot iemand, die aanspraak maakt op de keizer-
lijke eere. Religieuze motieven echter niet!

Het blijkt nu aan Pilatus, dat het bij de Joden
geheel anders gesteld is. Dat dezen dat scherpe
onderscheid niet maken.

Wat zij beweren: binnen de grenzen van ons
land, en gezien de zeden en gewoonten bij ons
volk, gehoord de welten van ons staatsbestel, lig-
gen de zaken toch anders. En dan kunnen wij dat
scherpe onderscheid absoluut niet maken.

Ieder mensch, die zich als Messias-koning op-
werpt, het moge dan zijn door staatkundige of
door religieuze motieven bewogen, dat doet er
niet toe, zoo'n mensch verzet zich tegen de heers-
chappij van den keizer.

En dat komt nu daarvandaan, dat de Messias-
koning bij ons tevens Zoon van God is.

Nu, en daarom ging het immers in het tweede
proces voor Pilatus? Naar de Joden nu aan den
stadhouder mededeelen, kan het absoluut niet sa-
mengaen, dat een Messias-koning zich Zoon Gods
noemt en tevens het romeinsche gezag erkent.

Natuurlijk zullen de Joden dit wel nader aan
Pilatus uitgelegd hebben. Zij hebben gezegd: Bij
ons neemt de Messias-koning de eerste plaats in,
zelfs vóór den keizer van Rome.

En zietdaar nu de tegenstelling tusschen den
keizer van Rome en den koning der Joden. Het
is voor ons Joden of de één, of de ander; of
Jezus Christus, of de caesar.

En dat nu is het merkwaardige:

In het eerste proces valt de beslissing, wanneer
de keuze gaat tusschen Jezus Barabbas en Jezus
de Christus.

In dit tweede proces valt de beslissing, wanneer
de keuze gaat tusschen Rome's keizer en Israëls
koning!

Weer staat Jezus op een tweetal. En nu met

GEESTELIJKE ADVIEZEN

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan
Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Mag ik gelooven?

In den strijd over geloofsverzekerdheid en zelf-
beproeving heb ik telkens tegen de mijns inziens
verkeerde manier van zelfonderzoek ook dit be-
zwaar ingebracht:

Wanneer een mensch, eer hij volkomen rust in
het heil des Heeren, in Christus, uit de vruchten
de echtheid zijns geloofs wil hebben gezien,
dan zondigt hij daardoor tegen het verbond, dat
God met Zijn volk heeft opgericht.

Immers, in dat verbond geeft God allen bonde-
lingen de belofte des heils. Hij zegt: „Ik neem u
aan tot Mijn kind; Ik geef u vergeving der
zonden”.

Krachtens dat verbond behoeft een bondeling
dus nooit te vragen: „mag ik mij het heil, de
vergeving der zonden, het kindschap wel toe-
eigenen?”

De bondeling, die deze vraag stelt, trekt daar-
door, zij het ook onbewust, de belofte Gods in
twijfel.

Daartegen nu voert men telkens weer aan: „dat
is niet juist; de mensch, die aldus zichzelf onder-
zoekt, vraagt niet: mag ik wel gelooven? maar:
„geloof ik wel?”

Zoo redeneert b.v. Prof. Ridderbos in zijn artikel
over deze quaestie in het Gereformeerd Theolo-
gisch Tijdschrift.

Hij zegt: „Dat ik mag gelooven bewijst nog niet,
dat ik inderdaad geloof. Voor de vraag hier-
naar blijft dus plaats, en daar alle weldaden
des verbonds aan het geloof verbonden zijn, blijft
er in dezen zin ook plaats voor de vraag, of ik
van mijzelf mag aannemen, dat ik door het geloof
metterdaad aan die weldaden deel heb”.

Dr Impeta spreekt in dezen zelfden zin. Hij zegt:
„Ieder, die tot Christus vlucht, mag en moet
gelooven, dat Christus hem zal aannemen, ont-
vangen, immers: geenszins uitwerpen”.

De vraag is niet (volgens ons) „mag ik wel
gelooven?”

Men moet mij niet iets in de schoenen schuiven.

De vraag is voor den hypocriet: „geloof ik wel
metterdaad?” Antwoord moet luiden, naar waar-
heid: „neen”.

De vraag is voor den geestelijken tobber: „ge-
loof ik of geloof ik niet? Mag ik gelooven dat ik
geloof?”

Dat is heel iets anders dan: „mag ik gelooven?”

Tot zoover Dr Impeta.

Ds de Bondt in het Kerkblad voor de Gerefor-
meerde Kerken van 's Gravenhage, sluit zich hier-
bij aan en zegt: „Het is voor mij een raadsel, hoe
Ds van Dijk deze vragen nog met elkander ver-
warren kan”.

...

niemand minder dan den keizer. Ja, de tegen-
stelling ligt nog dieper: Hier staat de mensch-god
tegenover den Godmensch; den vergoddelijkt
caesar tegenover God geopenbaard in het vleesch.

En gelijk de Joden eerst hebben gekozen voor
Barabbas, zoo kiezen zij nu voor den keizer boven
Jezus.

In het eerste proces stelt Pilatus het volk voor
de keuze. En nu stelt het volk Pilatus voor de
keuze. Maar beide malen valt de keuze uit ten
nadeele van Jezus Christus. Zoo is het nu den
stadhouder duidelijk, dat naar der Joden uitleg
Jezus van Nazareth schuldig staat aan hoogver-
raad. Iedere Messias-koning der Joden is als een
rebel te beschouwen. En daarom acht hij langer
onderzoek overbodig. Jezus zal sterven aan het
kruis.

VI. Vonnis van het tweede proces. Joh.
19:13-15. Pilatus zet zich nu officieel op den
rechterstoel. Dat was de formaliteit, die de stad-
houder ambtelijk had te vervullen.

Wij moeten aan deze rechterlijke daad van Pilatus
goed onze aandacht besteden. We zagen immers
den vorigen keer hoe hij aan de Joden advies
had gegeven om den Nazarener langs juridischen
weg toch nog aan het kruis te krijgen. De Joden
hebben dien weg bewandeld. Ze kwamen officieel
met een vonnis waarop zij goedkeuring van Pilatus
vragen.

Nu zal Pilatus dan dat vonnis der Joden be-
krachtigen. Vandaar zijn plechtig gaan zitten op
den rechterstoel. Hij zal nu vonniswijzen gaan.
En daarna dat vonnis laten voltrekken. Nu neemt
Pilatus ook formeel de aanklacht der Joden over
en alle voor hun aanklacht bijeengeraapte be-
wijzen. En nu noemt hij nog eens uitdrukkelijk alle
punten in dit tweede proces waarop het aankomt.
Hij laat de Sanhedristen bevestigen, dat hij de
juiste verklaring van alle zaken gegeven heeft.
„Ziet uw Messias-koning!” zegt Pilatus. Ge hebt
Hem als zoodanig aangeklaagd, omdat Hij tevens
den naam van Zoon Gods dragen wil? Is dat zijn
schuld? Is zoo de toedracht der feiten?

POPULAIR-WETEN- ISCHAPPELIJKE SCHETSEN

„Het Proces tegen Jezus van Nazareth”.

VII.

Het Tweede Proces voor Pilatus.

We zijn op het keerpunt in het geding van Jezus
Christus. En zeer opmerkelijk is het nu, dat de be-
slissing weer valt bij de verscherping der aan-
klacht door de Joden.

V. De aanklacht verscherpt. Joh. 19:12b.

Want zij beweren nu: „Indien gij dezen loslaat,
zoo zijt gij des keizers vriend niet; ieder, die zich
zelven koning maakt, wedersprekt den keizer”.
Het is wonderlijk, hoe vlug de stadhouder nu zijn
handen van Jezus aftrekt en op den rechterstoel
plaats neemt om vonnis te wijzen. Wat kan hem
daartoe toch zoo haastig bewogen hebben? Was
hij soms bang, dat de Joden in hooger beroep
zouden gaan bij den keizer? Welneen! Trouwens
wanneer de Joden hem daarmee hadden willen
bang maken, dan hadden zij wijzer gedaan er
juist over te zwijgen. Een gewaarschuwd man
geldt voor twee. Trouwens, wat had Pilatus te
vreezen van een zaak in hooger beroep? Heeft de
stadhouder Festus later den apostel Paulus niet
alle mogelijke medewerking verleend toen deze
zich op den keizer beriep? Alleen had Pilatus
dan een brief moeten schrijven waarin de heele
zaak van den Nazarener uitvoerig werd toegelicht.

Neen, Pilatus wist waar hij aan toe was toen
hij van de Joden den grond van hun hooger be-
roep hoorde: „Een ieder, die zichzelf tot Messias-
koning maakt, protesteert tegen den keizer; of:
maakt aanspraak op keizerlijke eer”. En toen
hoorde hij hoe de nadruk viel op „een ieder”.

Immers tot nu toe was het Pilatus voorgekomen,

Ik hoop-
ten, dat
warring
hier van
sproken.

Natuurlijk
als men z
kerheid
heid om

Natuurlijk
als men z
ken tot d
rusten; w
loof, wa
echt is”.

Heusch
Wat was

deze twe
maar w
practijk
dat men d
weg altijd

Laten w
een tobber

Dat is e
deelhebb
der zonde

Hij zou

Maar hij

Waarom

Omdat

Gods belc

Zoo kom

in Christu

Men mo

halen.

Ieder, di

zielen, w

hierop uit

eigenen?”

En, ik a

gemeente

Wie me

en mag t

ééne: „gij

God reikt

Men ma

de vraag:

tekort doe

soonlijk, i

ik geef he

Dat en

anderen t

enkel te

den aard

rekenscha

Laat ik

Prof. Rid

niet aan

schien heb

men zoo l

bos aarzel

nota bene

verwerpt

heid” en e

Maar zij

Hem”. Da

begrepen

moet Hij

Pilatus:

kruisigen?

ik uw Me

En toen h

geantwoor

den keizer

wij slecht

gehoord u

klacht ges

onze Mes

aan het k

keizer als

Zoo vel

23:24. „E

uit) dat h

VII. Be

ken. Joh.

levering v

peleton pl

en de hoo

cutie, zeg

blik ligt

den veroc

die dan o

VIII. H

De evange

naar de p

hiervan.

Het spr

berustte l

houder, l

Matth. ter

(27:26):

zijn dan o

geeseld he

te hebben

opmerking

tende, bev